

XVI-XVII. Yüzyıl'da İstanbul'da Gündelik Hayat (trc. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul 1991, s. 45 vd.; Mehmet Akif Erdoğan, "Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü (1570-1571)", *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara 1993, s. 45-56; Konur Ertop, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri* (haz. Feridun Andaç), İstanbul 1996; Tahir Taner, "Tanzimat Devrinde Ceza Hukuku", *Tanzimat I*, İstanbul 1999, s. 221; Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler", *Osmanlı Devletinin Sosyal ve Ekonomik Tarihi* (haz. Hüseyin Özdeğer), İstanbul 2000, I, 509-607; Hüseyin Arslan, *Osmanlı'da Nüfus Hareketleri (XVI. Yüzyıl)*, İstanbul 2001, s. 317; Kemal Daşcıoğlu, *Osmanlı'da Sürgün*, İstanbul 2007; M. Çağatay Uluçay, "Sürgünler Yeri ve Yakınçağlar'da Manisa'ya ve Manisa'dan Sürülenler", *TTK Belleten*, XV/60 (1951), s. 507-592.

KEMAL DAŞCIOĞLU

SÜRHÂBİYYE

(السرحابية)

Hasan b. Zeyd (ö. 168/785) zamanında Taberistan'da faaliyet gösteren Zeydiyye'den Sürhâb et-Taberî'ye nisbet edilen ve Haşebîyye adıyla da anılan bir fırka

(bk. HAŞEBİYYE; ZEYDİYYE).

SÜRHÛBİYYE

(السرحوبية)

Zeydiyye'den Ebü'l-Cârûd Ziyâd b. Münzir'in (ö. 150/767 [?]) görüşlerini benimseyen Cârûdiyye'nin diğer adı

(bk. ZEYDİYYE).

SÜRME

Farsça'dan gelen sürme kelimesi, göz çevresini ve özellikle kirpik diplerini daha çok siyah olmak üzere çeşitli renklerde boyamak için kullanılan maddelerin genel adıdır. Arapça'da kühl, Farsça'da çıktığı yere izâfetle surme, Hint altkıtasında kajal, sirma / surma adlarıyla bilinir. Arapça'da sürme çekmeye iktihâl, sürmedanlığa mûkhule, sürmeyi gözlere sürerken kullanılan çubuğa mîl veya mirved denir. Sürmenin tarihi Bronz çağına (m.ö. 3500) kadar uzanır. Süslenmek, nazardan korunmak, gözleri kuvvetlendirmek yahut hastalıklardan veya güneş ışınlarından korunmak gibi amaçlarla eski Mısır, Roma ve Hindistan'da sürme yaygın biçimde kullanılmıştır. Geleneksel sürme, ince toz haline getirilebilen madenlerden yahut is ve

kurum gibi siyah renk veren maddelerden elde edilir; farklı renkler oluşturmak, kıvama getirmek veya güzel kokmasını sağlamak için çeşitli sıvı veya tozlar eklenirdi. Sürmenin kullanımı özellikle Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya'da gelenek ve dinî inançların etkili olduğu yerlerde hâlâ devam etmektedir.

Sürmeyle ilgili birçok hadis vardır (Wen-sinck, *el-Mu'cem*, "khl" md.). Bunların bir kısmında Hz. Peygamber'in görmeyi kuvvetlendirdiği ve kirpikleri güçleştirdiği için "ismid" (stibnit ve galen gibi madenlerden elde edilen sürme) kullanmayı teşvik ettiği (Ebû Dâvûd, "Tıb", 14), kendisinin sürmedanlığının olduğu ve gece yatmadan önce gözlerine üç defa sürme çektiği ifade edilirken (Tirmizî, "Libâs", 22) diğer bir kısmında sürmenin süslenmek amacıyla kullanılışı ön plana çıkmış ve kocası ölen kadının dört ay on gün boyunca gözüne sürme çekmemesi istenmiştir (Bu-hârî, "Talâk", 47). Bazı sahâbî ve tâbiilerin ihrama giren kişinin gözüne sürme çekmesini hoş karşılamadığı ve Resûl-i Ekrem'in, ihramlı kişinin gözünün o zaman hekimlikte kullanılan bir madde ile (sarı-sabır) tedavi edilmesini emrettiği belirtilmiştir (Müslim, "Hac", 89-90; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, V, 62-63).

Fıkıh kitaplarının çeşitli bölümlerinde sürmeyle ilgili hükümler yer almaktadır. Genel olarak süslenme amaçlı da olsa kadınlar için sürme câiz kabul edilmiş, erkekler için tedavi dışında sürme çekmenin hükmü tartışılmıştır. Hanefîler'in bir kısmı bunun süslenme maksadıyla yapılmasının câiz olmayacağını, diğer bir kısmı tekebbür değil güzellik ve vakar için yapılırsa câiz sayılacağını belirtir. Mâlikîler'in bir kısmı kadınlara benzeme sebebiyle sürmenin erkeklere mekruh olduğu görüşündedir. Şâfiîler ve Hanbelîler ise erkek ve kadınlar için sürme kullanmayı müstehap sayar. İbn Abbas, Nûr sûresinin 31. âyetinin tefsirinde gösterilmesine izin verilen süsler arasında sürmeyi de saymıştır (Taberî, XVIII, 118). Bununla birlikte kadının yüzünün avret olduğu kanaatini taşıyan fakihlere göre sürmenin gösterilmesi câiz değildir. Mâkul ölçülerde kibre, gösterişe ve israfa kaçmadan süslenmek İslâm'da teşvik edilen bir husus olmakla birlikte bu tür meselelerde örf ve âdetin önemli role sahip olması sebebiyle konunun ayrıntıları hakkında farklı görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir.

Sürmenin ibadet hükümlerine etkisi özellikle oruçlu ve ihramlı kişinin sürme kul-

lanması dolayısıyla söz konusu edilir. Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde göze çekilen sürmenin tadının boğazda hissedilmesi halinde orucun bozulacağı kabul edilirken Hanefî ve Şâfiîler'e göre tadı boğazda hissedilse de vücuda tabii menfezlerden girmediği için sürme orucu bozmadır. Hz. Peygamber'in oruçlu iken gözüne sürme çektiğine dair rivayetin (Ebû Dâvûd, "Şavm", 31) sıhhati ise mezhepler arasında tartışmalıdır. Hanefîler'e göre ihramlı kişinin kokusuz sürme kullanması câizdir; kokulu sürme bir veya iki defa kullanılırsa fidye, daha fazla kullanılırsa kurban gerekir. Mâlikîler'e göre ihramlı kişinin kokusuz da olsa sürme çekmesi câiz değildir; aksi takdirde fidye vermesi gerekir. Şâfiî ve Hanbelîler ise bunu kerâhetle câiz görmüştür. Öte yandan vefat iddeti bekleyen kadının süslenme amacıyla sürme çekmesi câiz görülmemiştir, ancak tedavi vb. amaçlarla buna izin verilmiştir. Mâlikîler bu durumda sürmenin geceleyin çekilip gündüz vaktinde yıkanmasını gerekli görmüştür (ayrıca bk. İHDÂD).

Sürme hakkında güncel literatür incelendiğinde iki farklı yaklaşım görülür. İslâm dini hakkındaki yayınlarda sürmenin faydaları anlatılmakta ve sürme içinde yer alan antimon, kükürt ve çinko oksidin modern tıpta ilaç olarak kullanıldığı belirtilecek Hz. Peygamber'in göz sağlığı için sürmeyi tavsiye etmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Buna karşılık Batı ülkelerinde yapılan sağlıkla ilgili çalışmalarda sürmenin zararlı etkilerine dikkat çekilip öncelikle kendi ülkelerinde kadınların ve çocukların bu maddeden korunması istenmekte, ayrıca sürmenin yaygın biçimde kullanıldığı ülkelerdeki sağlık yetkilileri ve kullanıcılar uyarılmaktadır. Piyasada sürme olarak satılan maddelerle ilgili kimyasal incelemeler sonunda bunların büyük çoğunluğunda sağlık için tehlike oluşturmuş kurşun miktarının yüksek olduğu ve içlerinde antimon ve kükürt dışında çok çeşitli madenlerin bulunduğu tesbit edilmiştir. Bu sebeple sürme kullanacak olanların bunun sağlığa zararlı madde içermesine dikkat etmeleri gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "khl" md.; *Tâcü'l-Arûs*, "khl" md.; Taberî, *Câmî'u'l-beyân*, XVIII, 118; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1414/1994, V, 62-63; Mu-vaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğni*, Beyrut 1405, III, 16, 155; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), X, 157-158; Şevkânî, *Neylü'l-evfâr*, I, 150; M. Abdülazîz Amr, *el-Libâs ve'z-zîne fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 396-398; Aulfat R. Ali v.dğr., "Surma and Lead Poisoning", *British Medical Journal*, II/6142, London 1978, s. 915; Polat Has,

"Sürmenin Tıptaki Yeri", *Sızıntı*, sy. 84, İzmir 1986, s. 458; A. M. Alkhwajjah, "Alkohol Use in Saudi Arabia: Extent of Use and Possible Lead Toxicity", *Tropical Geographical Medicine*, XLIV/4, Zahran 1992, s. 373-377; S. A. al-Hazzaa - P. M. Krahn, "Kohl: A Hazardous Eyeliner", *International Ophthalmology*, XIX/2 (1995), s. 83-88; R. M. al-Ashban v.dğr., "Kohl (Surma): A Toxic Traditional Eye Cosmetic Study in Saudi Arabia", *Public Health*, CXVIII/4 (2004), s. 292-298; E. Wiedemann - [J. W. Allan], "al-Kuhl", *Et²* (İng.), V, 356-357; "İktihâl", *Mu.F*, VI, 93-95.

İSMAİL YALÇIN

SÜRME ALİ PAŞA

(bk. ALİ PAŞA, Sürmeli).

SÜRSAT

Osmanlılar'da ordunun iâşesi için belirli bölgelerden para karşılığı yiyecek maddeleri toplanmasına verilen ad (bk. NÜZÜL).

SÜRÛR

(سورور)

Mîrzâ Receb Ali Beg
(ö. 1869)

Urdu edip ve şairi.

Hindistan'ın Leknev şehrinde dünyaya geldi. Doğum tarihi kesin olarak belli değilse de kırk yaşında yazdığı *Fesâne-i 'Acâ'ib* adlı eserinin dîbâcesinden 1200 (1786) yıllarında doğduğu anlaşılmaktadır. Babasının adı Mirza Asgar Ali Beg'dir. Bazı kaynaklarda Kanpûrî olduğu ileri sürülmüşse de eserlerinde Leknevî vatanı olarak anması, sürgün günlerini geçirdiği Kanpûr'u ve halkını eleştirmesi bu görüşü doğrulamamaktadır (Câlibî, III, 606). Eğitimine Leknev'de başlayan Sürûr Arapça ve Farsça öğrendi. Dönemin ünlü hattat Hâfız İbrâhîm'den ders alarak iyi bir hattat olarak yetişti; mûsiki alanında bilgi edindi ve şiirde Âgâ Nevâzîş'in talebeleri arasında yer aldı.

1824 yılında bir cinayet suçlaması yüzünden Eved (Oudh) Nevvâbı Gâziddin Haydar tarafından Kanpûr'a sürüldü. Bazı kaynaklarda sürgün edilmeyip kaçtığına dair rivayetler vardır. Sokaklarında kanun kaçaklarının dolaştığı, edebiyat ve şiirden anlayan kişilerin bulunmadığı bu şehirdeki hayatından sıkılan Sürûr burada *Fesâne-i 'Acâ'ib* adlı eserini yazmaya başladı. Sıkıntılarını gidermek için kaleme aldığı bu

eseri sonraları ona Urdu edebiyatında şöret sağladı. Nasîrüddin Haydar'ın (1827-1837) tahta geçmesinin ardından Kanpûr'dan Leknev'e dönmesine izin verildi. Muhammed Ali Şah'ın (1837-1842) tahta oturmasıyla da yeniden saray şairi oldu. Emced Ali Şah'ın zamanında (1842-1847) bu görevine son verildiyse de Vâcid Ali Şah (1847-1856) onu görevine iade etti. 1847'de Tevekkül Beg Hüseyinî'nin *Târîh-i Şemşîr Hânî'sini Sürûr-i Sultânî* adıyla Urduca'ya tercüme etti. 1847-1851 yılları arasında küçük hikâyeler kaleme aldı. 1856'da Leknev'in İngiliz yönetimine devredilmesinin ardından zor günler geçirdi. 1857 ayaklanmasından sonra ekonomik açıdan çok zor duruma düşen Sürûr, 1859'da Maharaca Eşîrî Parşâd Narâin Singh'in daveti üzerine Benâres'e gitti. Burada *Gülzâr-ı Sürûr* ve *Şebistân-ı Sürûr* adlı eserlerini yazdı.

Sürûr'un mektuplarından onun Benâres ve Kanpûr dışında Delhi, Mîrat ve Raccûptana'yı ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. 1854'te Delhi'ye gittiğinde ünlü şair Gâlib Mirza Esedullah Han ile görüştü. Temmuz 1859'da Râmnagar'a yerleşti. Kanpûr'da yaşayan ilk eşinin 1861'de vefat etmesi üzerine aile fertleri onun yanına gelince geçim sıkıntısı içindeki Sürûr'un yükü daha da ağırlaştı. 1863'te gözlerindeki rahatsızlığı tedavi ettirmek için Kalkûta'ya gittiğinde bu şehirde sürgün hayatı yaşayan Vâcid Ali Şah'ı ziyaret etti. Tedavisinden sonuç alamayınca Leknev'e döndü, oradan şöretini duyduğu bir doktora görünmek için Benâres'e geçti. Benâres'ten Râmnagar'a dönen Sürûr, Zilhicce 1285'te (Mart-Nisan 1869) vefat etti.

Akıcı bir dille yazılmış şiirlerinin bulunmasına rağmen Sürûr şairliğinden ziyade iyi bir nesir yazarı olarak şöret kazanmıştır. Eserlerinde Arapça ve Farsça ibarelerle dolu uzun cümlelerden oluşan klasik dönem üslûbunu takip etmiştir. Urduca'nın Leknev ekolünün temsilciliğini yapan tarzı ile Urdu edebiyatında çağdaşları arasında seçkin bir yere sahipse de şiirlerinde Leknev'den çok Delhi ekolüne mensuptur.

Eserleri. 1. *Fesâne-i 'Acâ'ib*. Sürûr'un şaheseri sayılan ve secili bir üslûpla kaleme alınan eserde Cân-ı Âlem adlı bir şehzade ile Encümeniârâ isimli prensesin aşk hikâyesi anlatılır. Çeşitli neşirleri yapılan eser (Allahâbâd 1941; Leknev 1977, 1981) Rusça'ya çevrilmiştir (Moskva 1983). 2. *Sürûr-i Sultânî*. Vâcid Ali Şah'ın isteği üzerine Firdevsî'nin *Şâhnâmesi*'nin Tevekkül Beg Hüseyinî tarafından yapılan ve

Târîh-i Dilgûşâ-yi Şemşîr Han (Târîh-i Şemşîr Hânî) adıyla tanınan özetinin Urduca tercümesidir (Lahor 1975). 3. *Sükûfe-i Maḥabbet*. Sürûr'un geçim sıkıntısı çektiği günlerde Sandela bölgesinin yöneticisi Emced Ali Han Belûç'un talebiyle kaleme alınmış olup Mihr Çend Kehtrî'nin *Nev Âyîn-i Hindî* adlı eserinin bir adaptasyonu (Leknev 1309). 4. *Fesâne-i 'İbret*. 20 Ekim 1827'de Nevvâb hânedanından Nasîrüddin Haydar'ın tahta çıkışından Vâcid Ali Şah'ın 7 Şubat 1856'da tahttan indirilmesine kadar geçen süreçte cereyan eden siyasal ve kültürel olayların anlatıldığı bir eserdir (Leknev 1957). 5. *Gülzâr-ı Sürûr*. Molla Muhammed Rızâ Tebrîzî b. Şeff'in *Hadâ'ikü'l-'uşşâk* adlı Farsça eserinin Urduca'ya adaptasyonudur. 6. *Şebistân-ı Sürûr*. Binbir gece masallarından bazı hikâyelerin Urduca'ya tercümesi olup hâmilelerinden Münşî Şiv Narâin'in isteği üzerine kaleme alınmıştır. 7. *Şerâr-ı 'İşk*. Bopal nevvâbı İskender Begüm'ün talebiyle yazılan bir aşk hikâyesidir. 8. *İnşâ-yı Sürûr*. Sürûr'un mektuplarını içeren eser vefatından sonra evlâtlığı Mîr Ahmed Ali tarafından derlenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Mustafa Han Şifte, *Tezkire-i Gülşen-i Bi-hâr* (haz. Kelb-i Alf Han Fâik), Lahor 1973, s. 240; M. Sadiq, *A History of Urdu Literature*, London 1964, s. 143-144; Mahmûd Birelvî, *Muhtaşar Târîh-i Edeb-i Urdû*, Lahor 1985, s. 372; Selim Ahter, *Urdû Edeb ki Muhtaşar Terin Târîh*, Lahor 1986, s. 105-108; R. B. Saksena, *A History of Urdu Literature*, Lahore 1996, s. 284-290; Athar Raz, *A Short History of Urdu Literature*, London 1999, s. 137; Tebessüm Kâşmirî, *Urdû Edeb ki Târîh-i İbtidâ' se 1857 tak*, Lahor 2003, s. 532-550; Abdülhalim Şerer, *Güzeşte-yi Leknev* (nşr. M. İkrâm Çağatâyî), Lahor 2006, s. 126-127; Cemil Câlîbî, *Târîh-i Edeb-i Urdû*, Lahor 2006, III, 606-643; J. A. Haywood, "Sürûr", *Et²* (İng.), IX, 895; Vakâr Azim, "Sürûr", *UDM*, X, 835-838.

HALİL TOKER

SÜRÛRÎ, Muslihuddin Mustafa (ö. 969/1562)

Osmanlı âlimi ve divan şairi.

897 (1492) yılında Gelibolu'da doğdu. Babası tüccardan Şâban Efendi, II. Bayezid'in şehzadeligi sırasında Amasya'da defterdarlığını yapmıştı. Sürûrî Kara Dâvud İzmitî, Nihâfî, Tâcîzâde Câfer Çelebi, Taşköprizâde Mustafa Efendi ve Abdülvâsi Efendi'den ders gördü. 927'de (1521) Fenârîzâde Muhyiddin Efendi'nin İstanbul kadılığı döneminde bab mahkemesi nâibliğiyle memuriyete başladı. Fenârîzâde'nin 929 (1523) yılında Anadolu kazaskeri ol-